

Катерина ГЛЯНЕНКО,

orcid.org/0000-0003-0024-3814

кандидат педагогічних наук,

викладач комісії педагогічних та соціально-гуманітарних дисциплін

Відокремленого структурного підрозділу

«Дніпровський фаховий коледж інженерії та педагогіки»

Державного вищого навчального закладу

«Український державний хіміко-технологічний університет»

(Кам'янське, Дніпропетровська область, Україна) kaglianenko@gmail.com

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ СТУДЕНТІВ ДО ІННОВАЦІЙНОГО ВИКЛАДАННЯ

У статті розкрито сутність поняття «умова» та охарактеризовано зміст поняття «педагогічні умови». На основі узагальнення існуючих наукових підходів подано власне розуміння педагогічних умов формування готовності майбутніх викладачів педагогічних дисциплін до застосування інноваційних технологій у закладах освіти. Визначено та обґрунтовано такі педагогічні умови: розвиток мотивації у майбутніх викладачів педагогічних дисциплін до застосування інноваційних технологій у закладах освіти, що забезпечує підвищення у здобувачів освіти, майбутніх викладачів педагогічних дисциплін, внутрішньої мотивації до інноваційної діяльності у закладах освіти; систематизація знань і умінь застосування інноваційних технологій у процесі вивчення спецкурсу, що спрямовано на формування інформаційно-когнітивного та діяльнісного компонентів готовності майбутніх викладачів педагогічних дисциплін; набуття майбутнім викладачам педагогічних дисциплін досвіду застосування інноваційних технологій під час проходження соціально-педагогічної практики, реалізацію зазначеної педагогічної умови спрямовано на формування діяльнісного та контрольо-оцінювального компонентів; набуття майбутнім викладачам педагогічних дисциплін досвіду застосування інноваційних технологій під час проходження пропедевтичної практики, спрямовано на формування контрольо-оцінювального компоненту готовності майбутніх викладачів педагогічних дисциплін до застосування інноваційних технологій.

Автор зазначає, що науково-теоретична та практична підготовка викладачів педагогічних дисциплін передбачає необхідність готовності до інноваційної діяльності. Це зумовлює наявність необхідних знань, умінь, навичок, особистісно зорієнтованих і професійних якостей, що є результатом професійної підготовки викладачів педагогічних дисциплін у ЗВО.

Ключові слова: умова, педагогічні умови, викладачі педагогічних дисциплін, інноваційна діяльність, інноваційні технології.

Kateryna GLYANENKO,

orcid.org/0000-0003-0024-3814

Candidate of Pedagogical Sciences,

Lecturer at the Commission of Pedagogical

and Social and Humanitarian Disciplines

Dnipro Professional College of Engineering and Pedagogy

of Ukrainian State Chemical and Technological University

(Kamyanske, Dnipropetrovsk region, Ukraine) kaglianenko@gmail.com

PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR THE FORMATION OF STUDENTS' READINESS FOR INNOVATIVE TEACHING

The article reveals the essence of the concept of "condition" and characterizes the content of the concept of "pedagogical conditions". On the basis of the generalization of existing scientific approaches, an own understanding of the pedagogical conditions for the formation of the readiness of future teachers of pedagogical disciplines for the use of innovative technologies in educational institutions is presented. The following pedagogical conditions have been defined and substantiated: the development of motivation among future teachers of pedagogical disciplines to use innovative technologies in educational institutions, which ensures an increase in students of education, future teachers of pedagogical disciplines, internal motivation for innovative activities in educational institutions; systematization of knowledge and skills in the application of innovative technologies in the process of studying a special course aimed at forming the information-cognitive and activity components of the readiness of future teachers of pedagogical disciplines; acquisition of future teachers of pedagogical disciplines with experience in the use of innovative technologies during social-pedagogical

practice, the implementation of the specified pedagogical condition is aimed at the formation of activity and control and evaluation components; acquisition of future teachers of pedagogical disciplines with the experience of using innovative technologies during propaedeutic practice, aimed at forming a control and evaluation component of the readiness of future teachers of pedagogical disciplines to use innovative technologies.

The author notes that scientific-theoretical and practical training of teachers of pedagogical disciplines requires readiness for innovative activities. This presupposes the availability of necessary knowledge, abilities, skills, personally oriented and professional qualities, which are the result of professional training of teachers of pedagogical disciplines in higher education institutions.

Key words: condition, pedagogical conditions, teachers of pedagogical disciplines, innovative activity, innovative technologies.

Постановка проблеми. У процесі підготовки студентів до викладацької діяльності із застосуванням інноваційних технологій можуть виникати проблеми, пов'язані з потребою узгодження системи концепцій, методичних напрацювань. Актуальним був і є період адаптації нововведень до відповідних умов майбутньої професійної діяльності студентів, створення відповідного навчально-методичного забезпечення та алгоритму реалізації інновацій. Під час підготовки викладачів педагогічних дисциплін у форматі безперервної освіти є суперечності між характером підготовки викладачів і необхідністю творчої педагогічної діяльності. Також виникають проблеми з опануванням викладачем інноваційних технологій, що необхідні для взаємодії зі здобувачами освіти метою ефективного розв'язання освітніх завдань.

Наразі гостро постало питання щодо готовності майбутніх викладачів педагогічних дисциплін застосувати інноваційні технології у системі освіти України.

Аналізуючи дослідження щодо наукових підходів і напрямів, поняття «готовність майбутнього викладача педагогічних дисциплін до інноваційної діяльності», передбачає інтегровану професійно-особистісну систему, яка є відображенням професійних знань, умінь, навичок, що охоплюють новітні педагогічні технології, методи, ідеї, концепції.

Аналіз досліджень. Деякі науковці у своїх напрацюваннях акцентують увагу на дослідженні окремих питань зазначеної проблеми. Теоретико-методологічні основи формування готовності викладачів педагогічних дисциплін до інноваційної діяльності, дефініція структури, засобів, закономірностей функціонування та розвитку інноваційних процесів у педагогічних системах (Андрущенко, 2001: 7). Аналізуючи наукові роботи щодо інноваційної діяльності викладачів педагогічних дисциплін, звертаємо увагу на дослідження таких науковців: філософські (І.А. Зязюн, О.М. Остапчук), психологічні (І.Д. Бех, Т.О. Гальцева, С.П. Лубянська), педагогічні (А.П. Вірковський, І.М. Дичківської, О.А. Дубасенюк, О.Г. Козлова), історичні (І.П. Аносов), соціокуль-

турні (І.В. Гавриш, М.І. Романенко), предметно-методичні (О.Л. Ковальчук, І.В. Манькусь).

Аналіз психолого-педагогічних напрацювань (М.К. Козій) дозволяє стверджувати, що в сучасна педагогічна наука та практика займаються розробкою системи способів оптимізації процесу професійної підготовки, що ґрунтується на логіці послідовного вибору кращих варіантів складових навчання здобувачів освіти, а саме: змісту, методів, засобів, принципів, форм організації й аналізу результатів (Козій, 2011: 123). Завчасно говорити про виокремлення найбільш ефективного способу організації професійної підготовки викладачів педагогічних дисциплін до застосування інноваційних технологій в професійній діяльності, яка перебуває в центрі уваги сучасних дослідників.

Над питаннями визначення системи педагогічних умов щодо вивчення різних аспектів інноваційної діяльності працювали такі дослідники: Н.С. Ковальова, А.М. Алексюк, Н.Я. Лернер, В.П. Андрущенко, Н.А. Хараджян, І.М. Мельничук. Педагогічні умови, що стосуються формування готовності майбутніх викладачів педагогічних дисциплін до застосування інноваційних технологій, обґрунтовано в дисертаційних роботах А.І. Кучай, М.О. Ковальчук. Не вивченими залишаються такі аспекти проблеми, як педагогічні умови формування готовності майбутніх викладачів педагогічних дисциплін до застосування інноваційних технологій.

Дефініцію вивчення педагогічних умов, що дає можливість успішно формувати готовність до застосування інноваційних технологій у викладачів педагогічних дисциплін, висвітлено в роботах О.Г. Братанича, Т.С. Березівської, М.О. Аузіної, А.М. Водної, М.О. Манька, Є.М. Андреева. М.О. Манко зазначає «...педагогічні умови – це взаємопов'язану сукупність внутрішніх параметрів та зовнішніх характеристик функціонування, що забезпечує високу результативність освітнього процесу і відповідає психолого-педагогічним критеріям оптимальності» (Гончаренко, 1997: 274).

Є.М. Андреев розуміє педагогічні умови як «сукупність об'єктивних можливостей змісту освіти, методів, організаційних форм і можливостей його реалізації, що забезпечують успішність досягнення поставленого завдання» (Братаніч, 2001: 172).

Педагогічні умови у наукових напрацюваннях зазвичай розглядаються як складові педагогічної системи. Їх значимість у процесі професійної підготовки підтверджує те, що при побудові моделей освітнього процесу саме педагогічні умови є обов'язковим компонентом.

Мета статті – розкрити педагогічні умови формування готовності майбутніх викладачів педагогічних дисциплін до застосування інноваційних технологій.

Виклад основного матеріалу дослідження. У процесі формування готовності майбутніх викладачів педагогічних дисциплін до застосування інноваційних технологій неможливим не створити певні умови. Від цих умов залежатиме ефективність, конкурентоспроможність, результативність формування фахівця. Юрій Костянтинів Бабанський зазначав, що ефективність педагогічного процесу залежить від умов, у яких він проходить (Аврамчук, 1997: 124). Ця дефініція спрямовує до наукового обґрунтування педагогічних умов, які забезпечували б ефективне формування готовності майбутніх викладачів педагогічних дисциплін до застосування інноваційних технологій.

Науково-теоретична та практична підготовка викладачів педагогічних дисциплін передбачає необхідність готовності до інноваційної діяльності. Це зумовлює наявність необхідних знань, умінь, навичок, особистісно зорієнтованих і професійних якостей, що є результатом професійної підготовки викладачів педагогічних дисциплін у ЗВО (Мельничук, 2011: 179).

Зазначимо, що визначення педагогічних умов формування готовності майбутніх викладачів педагогічних дисциплін спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки» до інноваційної діяльності є одним із головних у нашому дослідженні. Дане дослідження допоможе визначити головні напрями наукового пошуку, розробити модель формування готовності майбутніх викладачів педагогічних дисциплін до інноваційної діяльності у закладах освіти.

У тлумачному словнику української мови є декілька тлумачень поняття «умова», а саме: «1) філософська категорія, в якій відображаються універсальні відношення речі до тих факторів, завдяки яким вона виникає та існує; 2) існуючий компонент комплексу об'єктів (речей, їх станів, взаємодій), із наявності якого випливає існування

даного; 3) необхідна обставина, яка робить можливим здійснення, створення, утворення чогось нового; 4) обставини, особливості реальної діяльності, при яких відбувається або здійснюється що-небудь» (Гончаренко, 1997: 274).

За словником-довідником з професійної педагогіки за редакцією А.В. Семенової, поняття «Умова Condition (в психології) – сукупність явищ зовнішнього та внутрішнього середовища, що ймовірно впливає на розвиток конкретного психічного явища; до того ж це явище опосередковується активністю особистості, групою людей (за З.Н. Курлянд)»; «Умови педагогічні Pedagogical conditions – обставини, за яких залежить та відбувається цілісний продуктивний педагогічний процес професійної підготовки фахівців, що опосередковується активністю особистості, групою людей (за В.Д. Стасюк)» (Семенова, 2006: 232).

Основними компонентами у структурі готовності майбутнього викладача педагогічних дисциплін до інноваційної діяльності у закладах освіти є: мотиваційний, інформаційно-когнітивний, діяльнісний, контрольно-оцінювальний.

На думку П.І. Підкасистого до необхідних умов віднесено внутрішню об'єктивну закономірність виникнення, існування й результативності розвитку учнів; достатні пов'язуються із причинами, підставами, протиріччями розвитку (Березівська, 2002: 11).

За переконаннями О.Г. Братаніч, педагогічні умови є сукупністю об'єктивних можливостей змісту, методів, організаційних форм і матеріальних можливостей здійснення педагогічного процесу, що забезпечує успішне досягнення поставленої мети (Братаніч, 2001: 187).

На думку Є.М. Андреева, педагогічні умови є результатом «цілеспрямованого відбору, конструювання та застосування елементів змісту, методів (прийомів), а також організаційних форм навчання для досягнення цілей» (Козій, 2011: 101).

Аналіз досліджень М.В. Карченкова (Алексюк, 1998: 232) дозволяє стверджувати, що процес формування професійної готовності майбутніх викладачів педагогічних дисциплін суттєво поліпшується у випадку дотримання таких педагогічних умов: «поетапне здійснення підготовки студентів на основі взаємозв'язку теорії і практики, інтеграції професійно орієнтованих дисциплін, диференційованого підходу до вибору методів педагогічного впливу відповідно до рівня професійної готовності студентів; застосування особистісно-орієнтованих та інтерактивних методів і форм навчання студентів; забезпечення різноманітного змісту навчальних і практичних завдань, відповідно до набутих знань та умінь студентів;

проведення професійної діагностики та відповідного коригування процесу професійно-педагогічної підготовки студентів на всіх його етапах; активізація самостійної роботи студентів з використанням комплексно-диференційованих програм; налаштування студентів на саморозвиток, самовдосконалення, творчу самореалізацію».

Педагогічні умови підпорядковуються зовнішнім і внутрішнім чинникам: до зовнішніх належать: особливості організації освітнього процесу; зміст навчального матеріалу; міжособистісна взаємодія учасників освітнього процесу; до внутрішніх – рівень професійної мотивації здобувачів освіти; самовдосконалення, самоосвіта здобувачів освіти, здібності, пізнавальна активність.

Головним чинником впливу на ефективність формування у викладачів педагогічних дисциплін готовності до застосування інновацій є педагогічні умови, які повинні забезпечити конкурентоспроможність майбутнього фахівця.

Отже, під готовністю майбутнього викладачів педагогічних дисциплін до застосування інноваційних технологій у закладах освіти, ми розуміємо інтегровану якість особистості, що характеризується наявністю і певним рівнем сформованості мотиваційного, інформаційно-когнітивного, діяльнісного, контрольного-оцінювального компонентів у єдності, яка реалізується через здатність здійснювати всі види діяльності у процесі професійної підготовки.

Перша педагогічна умова – розвиток мотивації у майбутніх викладачів педагогічних дисциплін до застосування інноваційних технологій у закладах освіти, що забезпечується в освітньому процесі, зокрема, під час вивчення дисциплін: «Вступ до спеціальності», «Дидактичні складники освітнього процесу», «Педагогіка», «Сучасна освіта: методи та зміст», «Теоретико-практичні аспекти підготовки у закладах освіти», «Основи інклюзивної освіти» тощо. Практичне застосування в освітній процес даної педагогічної умови можливе завдяки прийомам, що забезпечують підвищення у здобувачів освіти, майбутніх викладачів педагогічних дисциплін, внутрішньої мотивації до інноваційної діяльності у закладах освіти.

Другою педагогічною умовою є систематизація знань і умінь застосування інноваційних технологій у процесі вивчення спецкурсу «Інноваційні технології в освітньому процесі». Реалізацію цієї педагогічної умови спрямовано на формування інформаційно-когнітивного та діяльнісного компонентів готовності майбутніх викладачів педагогічних дисциплін до застосування інноваційних технологій у закладах освіти. Спецкурс впроваджено в цикл дисциплін професійної підготовки.

Третьою педагогічною умовою визначено набуття майбутнім викладачам педагогічних дисциплін досвіду застосування інноваційних технологій під час проходження соціально-педагогічної практики. Удосконалення вмінь та навичок застосування інноваційних технологій відбулось на засіданнях гуртка «Педагогічні технології та інновації». Реалізацію зазначеної педагогічної умови спрямовано на формування діяльнісного та контрольного-оцінювального компонентів готовності майбутніх викладачів педагогічних дисциплін до застосування інноваційних технологій.

Четвертою педагогічною умовою є набуття майбутнім викладачам педагогічних дисциплін досвіду застосування інноваційних технологій під час проходження пропедевтичної практики, що є важливою складовою професійної підготовки майбутнього викладача. Дана практика поєднує теоретичну підготовку з практичною діяльністю. Реалізацію зазначеної педагогічної умови спрямовано на формування контрольного-оцінювального компоненту готовності майбутніх викладачів педагогічних дисциплін до застосування інноваційних технологій.

Висновки. Отже, освітній процес ґрунтується на засадах взаємозв'язку теорії з практикою, яка передбачає проходження соціально-педагогічної та пропедевтичної практик як важливої складової у системі професійної підготовки майбутніх викладачів педагогічних дисциплін. Складовою цього процесу є педагогічна пропедевтична практика, що полягає в ознайомленні студентів з особливостями роботи закладів освіти, забезпеченні практичного пізнання студентами закономірностей практичної діяльності педагога та оволодінні способами її організації; розвитку вмінь виконувати конкретні навчально-виховні завдання згідно з умовами педагогічного процесу; розвитку внутрішньої установки на педагогічну професію (розвитку педагогічної позиції). А також соціально-педагогічна практика, що передбачає закріплення, розширення і поглиблення знань, одержаних у період теоретичного навчання, логічне продовження формування компетентностей, закладених під час вивчення інших освітніх компонентів програми; усвідомлення ролі соціального педагога/соціального працівника як активного учасника процесу соціалізації та соціального виховання особистості, аналіз основних проблем, які виникають у процесі соціально-педагогічної роботи з різними категоріями дітей і молоді, проведення виховних заходів за змодельованими соціальними проектами.

Перспективи подальших досліджень полягають у визначенні змісту та засобів реалізації означених педагогічних умов.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аврамчук Л.А. Формування активної пізнавальної діяльності студентів. *Педагогіка і психологія*. 1997. Вип. № 3. С. 122–126.
2. Алексюк А. М. Педагогіка вищої освіти України: Історія. Теорія : підруч. Київ : Либідь, 1998. 558 с.
3. Андрущенко В. П. Теоретико-методологічні засади модернізації вищої освіти в Україні на рубежі століть. *Вища освіта України*. 2001. Вип. 4. С. 6–12.
4. Аузіна М. О. Інноваційні процеси в освіті : навч. посіб. / О.М. Аузіна, А.М. Возна. Львів : ЛБІ НБУ, 2015. 103 с.
5. Березівська Т.С. Педагогічні умови ефективності семінарських занять (у вузі). *Вісник ЧДУ. Серія: Пед. науки. Черкаси*, 2002. С. 9–14.
6. Братанич О.Г. Педагогічні умови диференційованого навчання учнів загальноосвітньої школи : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.09. Кривий Ріг, 2001. 238 с.
7. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 376 с.
8. Ковальова Н.С. Основні доміанти інноваційної діяльності підчас підготовки майбутніх педагогів. *Вісник СевНТУ. Сер. : Педагогіка*. 2013. Вип. 144. С. 57–61. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vsntup_2013_144_11
9. Козій М.К. Психолого-педагогічні умови удосконалення педагогічної практики студентів : метод. посіб. Київ, 2011. 141 с.
10. Мельничук І.М. Теорія і практика професійної підготовки майбутніх соціальних працівників засобами інтерактивних технологій : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.04. Тернопіль, 2011. 585 с.
11. Словник-довідник з професійної педагогіки / За ред. А.В. Семенової. Одеса : Пальміра, 2006. 221 с.
12. Ушинський К.Д. Людина як предмет виховання. Спроба педагогічної антропології. Вибрані педагогічні твори : у 2 тт. Т. 1. Київ, 1983. С. 192–193.
13. Хараджян Н.А. Педагогічні умови підготовки фахівців з економічної кібернетики засобами комп'ютерного моделювання : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Черкаси, 2010. 287 с.

REFERENCES

1. Avramchuk, L.A. (1997). Formuvannia aktyvnoi piznavalnoi diialnosti studentiv [Formation of active cognitive activity of students]. *Pedahohika i psykholohiia*. Vyp. № 3. S. 122–126. [in Ukrainian].
2. Andrushchenko, V.P. (2001). Teoretyko-metodolohichni zasady modernizatsii vyshchoi osvity v Ukraini na rubezhi stolit [Theoretical and methodological foundations of modernization of higher education in Ukraine at the turn of the century]. *Vyshcha osvita Ukrainy*. Vyp. 4. S. 6–12. [in Ukrainian].
3. Auzina, M.O., Vozna A.M. (2015). Innovatsiini protsesy v osviti [Innovative processes in education] : navch. posib. Lviv. 103 s. [in Ukrainian].
4. Aleksiuk, A.M. (1998). Pedahohika vyshchoi osvity Ukrainy: Istoriia. Teoriia : [Pedagogy of higher education of Ukraine : History. Theory] : pidruch. Kyiv. 558 s. [in Ukrainian].
5. Berezivska, T.S. (2002). Pedahohichni umovy efektyvnosti seminar skykh zaniat (u vuzi) [Pedagogical conditions for the effectiveness of seminar classes]. *Visnyk ChDU. Seriya : Ped. nauky Cherkasy*, S. 9–14. [in Ukrainian].
6. Bratanych, O.H. (2001). Pedahohichni umovy dyferentsii ovano ho navchannia uchniv zahalnoosvitnoi shkoly [Pedagogical conditions of differentiated education of secondary school students] : Candidate's thesis. Kryvyi Rih, 238 s. [in Ukrainian].
7. Honcharenko, S.U. (1997). Ukrainskyi pedahohichniy slovnyk [Ukrainian pedagogical dictionary]. Kyiv. 376 s. [in Ukrainian].
8. Kovalova, N.S. (2013). Osnovni dominanty innovatsiinoi diialnosti pidchas pidhotovky maibutnikh pedahohiv [The main dominants of innovative activity during the training of future teachers]. *Visnyk SevNTU. Ser. : Pedahohika*. Vyp. 144. S. 57–61. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vsntup_2013_144_11 [in Ukrainian].
9. Kozii, M.K. (2011). Psykholoho-pedahohichni umovy udoskonalennia pedahohichnoi praktyky studentiv [Psychological and pedagogical conditions for improvement of students' pedagogical practice] : metod. posib. Kyiv. 141 s. [in Ukrainian].
10. Melnychuk, I.M. (2011). Teoriia i praktyka profesiinoi pidhotovky maibutnikh sotsialnykh pratsivnykiv zasobamy interaktyvnykh tekhnolohii [Theory and practice of professional training of future social workers by means of interactive technologies] : Doktor's thesis. Ternopil. 585 s. [in Ukrainian].
11. Slovyk-dovidnyk z profesiinoi pedahohiky (2006). [Dictionary-handbook on professional pedagogy] / Za red. A.V. Semenovoi. Odesa. 221 s. [in Ukrainian].
12. Ushynskiy, K.D. (1983). Liudyna yak predmet vykhovannia. Sproba pedahohichnoi antropolohii [Man as a subject of education. An attempt at pedagogical anthropology]. *Vybrani pedahohichni tvory : V 2 tt. T.1*. Kyiv. S. 192–193 [in Ukrainian].
13. Kharadzian, N.A. (2010). Pedahohichni umovy pidhotovky fakhivtsiv z ekonomichnoi kibernetiky zasobamy kompiuternoho modeliuvannia [Pedagogical conditions for training specialists in economic cybernetics using computer simulations] : Candidate's thesis. Cherkasy. 287 s. [in Ukrainian].